YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
2 päivänä elokuuta 1993 *

Asiassa C-158/91,

jonka Tribunal de police de Metz (Ranska) on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen ensin mainitussa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Ministère public ja Direction du travail et de l'emploi

vastaan

Jean-Claude Levy

ennakkoratkaisun miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti O. Due, jaostojen puheenjohtajat G. C. Rodríguez Iglesias ja M. Zuleeg sekä tuomarit G. F. Mancini, R. Joliet, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse, M. Díez de Velasco, P. J. G. Kapteyn ja D. A. O. Edward,

julkisasiamies: G. Tesauro,
kirjaaja: J.-G. Giraud,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

- Direction du travail et de l'emploi, edustajanaan työtarkastaja E. Klein,

- J. C. Levy, edustajanaan asianajaja F. Crehange, Metz,

- Ranskan hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston apulaisosastopäällikkö P. Pouzoulet, avustavana asiamiehenään johtava hallinnollinen avustaja C. Chavance,

- Saksan hallitus, asiamiehenään liittovaltion talousministeriön Regierungsdirektor E. Röder,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies M. Wolfcarius,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan suulliset huomautukset, jotka sille ovat 16.9.1992 pidetyssä istunnossa esittäneet J. C. Levy, Saksan hallitus ja komissio,

kuultuaan julkisasiamiehen 27.10.1992 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunal de police de Metz (Ranska) on esittänyt 22.5.1991 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 18.6.1991, ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen, joka koskee miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40, jäljempänä direktiivi) 1–5 artiklan tulkintaa.

2 Kysymys on esitetty rikosasiassa, jonka Ministère public (yleinen syyttäjänvirasto) ja Direction du travail et de l'emploi (työasiain valvontaviranomainen) ovat saattaneet vireille SA Nouvelle Falorin johtajaa Jean-Claude Levyä vastaan ja jossa Levyä syytetään siitä, että hän on 22.3.1990 ottanut palvelukseensa 23 naista yötyöhön vastoin Ranskan *code du travail*'n (työoikeutta koskeva laki, jäljempänä Ranskan laki) L 213-1 pykälää, mistä voidaan määrätä sakko erityisesti saman lain R 261-7 pykälän mukaisesti.

3 Mainitut säännökset on annettu 9.7.1948 tehdyn teollisuudessa työskentelevien naisten yötyötä koskevan Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksen n:o 89 (jäljempänä ILO:n yleissopimus) täytäntöönpanemiseksi. Sopimuksen ratifiointi hyväksyttiin Ranskassa 7.7.1953 annetulla lailla n:o 53-603. Kansainvälisen työjärjestön pääjohtaja kirjasi ratifioinnin 21.9.1953.

4 Ranskan lain sanamuoto on olennaisilta osiltaan samanlainen kuin ILO:n yleissopimuksen 3 artiklan, jossa määrätään seuraavaa:

"Iästä riippumatta naiset eivät saa työskennellä yöllä teollisuusyrityksissä, olivatpa ne julkisia tai yksityisiä yrityksiä, eivätkä tällaisten yritysten missään sivutoimipisteessä, sellaisia yrityksiä lukuun ottamatta, joissa työskentelee ainoastaan saman perheen jäseniä."

5 Pääasian kantaja Levy väitti Tribunal de police de Metzissä, että Ranskan laki on ristiriidassa direktiivin 5 artiklan kanssa, jossa säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kaikki tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastaiset lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset kumotaan".

6 Tribunal de police päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko 9.2.1976 annetun direktiivin 76/207/ETY 1-5 artiklaa tulkittava siten, että sellainen kansallinen lainsäädäntö, jolla kielletään ainoastaan naisten yötyö, on syrjivä, kun otetaan huomioon muun muassa Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksen n:o 89, johon Ranska on liittynyt, 3 artikla, jossa kielletään naisten yötyö?"

7 Pääasiaa koskevia tosiseikkoja, menettelyn kulkua, sovellettavaa sääntöä sekä yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyjä kirjallisia huomautuksia koskevat tarkemmat tiedot ilmenevät suullista käsittelyä varten laaditusta kertomukses-

ta. Oikeudenkäyntiasiakirjojen näitä osia käsitellään jäljempänä vain, mikäli se on tarpeen tuomioistuimen perustelujen selvittämiseksi.

8 Ennen ennakkoratkaisukysymykseen vastaamista on todettava, että sekä ILO:n yleissopimuksessa määrättyyn että Ranskan laissa säädettyyn naisten yötyökieltoon on säädetty lukuisia poikkeuksia, joihin Levy on vedonnut ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa. Koska kuitenkaan sillä, voidaanko näitä poikkeuksia soveltaa Levyyn, ei ole merkitystä ennakkoratkaisukysymyksessä esitetyn ongelman ratkaisemisen kannalta, poikkeuksia ei käsitellä tässä yhteydessä.

9 Yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa C-345/89, Stoeckel, 25.7.1991 antamassaan tuomiossa (Kok. 1991, s. I-4047), että direktiivin 5 artikla on riittävän täsmällinen luodakseen jäsenvaltioille velvoitteen olla sisällyttämättä lainsäädäntöönsä naisten yötyökiellon periaatetta - vaikka tähän velvoitteeseen sisältyisi poikkeuksia - jos ei ole olemassa miehiä koskevaa yötyökieltoa. Tästä seuraa, että kansallinen tuomioistuin on periaatteessa velvollinen varmistamaan tämän oikeussäännön täyden vaikutuksen niin, että se ei sovella tämän oikeussäännön kanssa ristiriidassa olevaa kansallista säännöstä (ks. asia 106/77, Simmenthal, tuomio 9.3.1978, Kok. 1978, s. 629).

10 Käsiteltävänä olevassa tapauksessa ennakkoratkaisukysymyksellä pyritään ennen kaikkea selvittämään, koskeeko sama velvollisuus kansallista tuomioistuinta silloin, kun yhteisön normin kanssa ristiriitaiseksi osoittautuneella kansallisella säännöksellä on tarkoitus panna täytäntöön sopimus, jonka - kuten ILO:n yleissopimuksen - kyseinen jäsenvaltio on tehnyt muiden jäsenvaltioiden ja kolmansien valtioiden kanssa ennen ETY:n perustamissopimuksen voimaantuloa (jäljempänä aiempi kansainvälinen sopimus).

11 Perustamissopimuksen 234 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että perustamissopimuksen määräykset eivät vaikuta sellaisiin oikeuksiin tai velvollisuuksiin, jotka johtuvat yhden tai useamman jäsenvaltion yhden tai useamman kolmannen maan kanssa ennen tämän sopimuksen voimaantuloa tekemästä sopimuksesta. Toisessa kohdassa velvoitetaan jäsenvaltiot kuitenkin käyttämään kaikkia aiheellisia keinoja tällaisen sopimuksen ja perustamissopimuksen mahdollisten ristiriitojen poistamiseksi. Perustamissopimuksen 234 artikla on soveltamisalaltaan yleinen, ja sitä sovelletaan kaikkiin kansainvälisiin sopimuksiin niiden kohteesta riippumatta, jos ne saattavat vaikuttaa perustamissopimuksen soveltamiseen (ks. asia 812/79, Burgoa, tuomio 14.10.1980, Kok. 1980, s. 2787, 6 kohta).

12 Kuten asiassa 10/61, komissio vastaan Italian tasavalta, 27.2.1962 annetusta tuomiosta (Kok. 1962, s. 1) ilmenee, perustamissopimuksen 234 artiklan ensimmäisellä kohdalla on tarkoitus täsmentää kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisesti, ettei perustamissopimuksen soveltaminen vaikuta kyseisen jäsenvaltion velvollisuuteen kunnioittaa aiemmasta sopimuksesta johtuvia kolmansien maiden oikeuksia ja täyttää omia vastaavia velvollisuuksiaan. Tästä seuraa, että kyseisessä määräyksessä ilmaisulla "oikeudet ja velvollisuudet" viitataan "oikeuksien" osalta kolmansien valtioiden oikeuksiin ja "velvollisuuksien" osalta jäsenvaltioiden velvollisuuksiin.

13 Sen ratkaisemiseksi, voiko aiempi kansainvälinen sopimus jättää yhteisön oikeussäännön vaille oikeusvaikutusta, on näin ollen tutkittava, asetetaanko sopimuksessa kyseiselle jäsenvaltiolle velvollisuuksia, joiden täyttämistä sopijapuolina olleet kolmannet valtiot voivat edelleen vaatia.

14 Komissio väittää tässä yhteydessä, että koska yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainitussa, asiassa Stoeckel 25.7.1991 antamassaan tuomiossa, että naisten yötyökiellon periaatteen alkuperäisenä tarkoituksena ollut suojelu ei ole enää perusteltua, jäsenvaltioiden on direktiivin 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan toteutettava tarvittavat toimenpiteet tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastaisten lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten muuttamiseksi. Silloin kun muutettavat säännökset johtuvat aiemmin tehdyistä kansainvälisistä sopimuksista, kuten ILO:n yleissopimuksesta, toimenpiteet, jotka jäsenvaltioiden on toteutettava, ovat samanlaisia kuin ne "aiheelliset keinot", joita niiden on perustamissopimuksen 234 artiklan toisen kohdan mukaan käytettävä kansainvälisten sopimusten ja yhteisön oikeuden välillä todettujen ristiriitojen poistamiseksi, eli yötyökielto on laajennettava koskemaan toistakin sukupuolta tai aiempi kansainvälinen sopimus irtisanottava.

15 Komissio lisää, että ILO:n yleissopimuksesta johtuva velvollisuus estää naisten yötyö ei missään tapauksessa anna jäsenvaltiolle mahdollisuutta olla noudattamatta miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatetta, joka on ihmisen perusoikeus, jonka kunnioittaminen on olennainen osa niitä yleisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattamista yhteisöjen tuomioistuin valvoo (ks. asia 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, tuomio 17.12.1970, Kok. 1970, s. 1125). Komissio väittää, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan (ks. erityisesti asia Abdulaziz, Cabales ja Balkandali, tuomio 28.5.1985, A-sarja, n:o 94) naisten ja miesten erilaisen kohtelun on oltava puolueettomilla ja kohtuullisilla perusteilla oikeutettavissa, ja käytettyjen keinojen ja asetetun tavoitteen on oltava järkevässä suhteessa

toisiinsa. Kun otetaan huomioon niiden riskien samankaltaisuus, joille yötyöntekijät – sekä miehet että naiset – ovat alttiina, naisten ja miesten erilaista kohtelua ei voida perustella muulla kuin tarpeella suojella naisen biologista tilaa.

16 Tällaiseen väitteeseen vastattaessa on korostettava, että vaikka miesten ja naisten tasa-arvoinen kohtelu on yhteisön oikeusjärjestyksessä tunnustettu perusoikeus, sen toteuttaminen on yhteisönkin tasolla edennyt asteittain ja edellyttänyt neuvostolta direktiivien antamista, ja että näillä direktiiveillä on myönnetty tilapäisiä poikkeuksia tasa-arvoisen kohtelun periaatteesta.

17 Näin ollen vetoaminen tasa-arvoisen kohtelun periaatteeseen ei ole riittävä peruste sellaisten jäsenvaltiolle aiemman kansainvälisen sopimuksen mukaan kuuluvien asiaa koskevien velvollisuuksien noudattamatta jättämiselle, joiden noudattaminen turvataan perustamissopimuksen 234 artiklan ensimmäisessä kohdassa.

18 Komissio esittää myös väitteen, joka perustuu alaa koskevan kansainvälisen oikeuden kehitykseen, erityisesti New Yorkissa 18.12.1979 tehtyyn ja Ranskan 14.12.1983 ratifioimaan kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaan yleissopimukseen (jäljempänä New Yorkin yleissopimus) sekä Kansainvälisen työjärjestön sisällä tapahtuneeseen kehitykseen. Viimeksi mainitun osalta komissio viittaa erityisesti vuoden 1948 ILO:n yleissopimukseen liittyvään pöytäkirjaan vuodelta 1990, yötyötä koskevaan ILO:n yleissopimukseen n:o 171 vuodelta 1990 ja yötyötä koskevaan ILO:n suositukseen n:o 178 vuodelta 1990, jotka kaikki on hyväksytty 26.6.1990.

19 On totta, että kansainvälisten sopimusten määräykset voivat jäädä vaille sitovaa vaikutusta, jos käy ilmi, että kaikki sopimuspuolet ovat sitoutuneet myöhempään sopimukseen, jonka määräykset ovat siinä määrin ristiriidassa ensimmäisen sopimuksen kanssa, ettei molempia sopimuksia voida soveltaa samaan aikaan (ks. 21.3.1986 tehdyn valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 59 artiklan 1 kappaleen b kohta).

20 Jos nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa kansainvälisen oikeuden kehityksestä, johon komissio viittaa, johtuu, että ILO:n yleissopimuksessa määrätty naisten yötyökielto on kumottu myöhemmillä, samoja sopimuspuolia sitovilla sopimuksilla, perustamissopimuksen 234 artiklan ensimmäistä kohtaa ei sovelleta. Mikään ei tällöin estä kansallista tuomioistuinta soveltamasta direktiivin 5 artiklaa, siten kuin yhteisöjen tuomioistuin on sitä tulkinnut edellä mainitussa 25.7.1991 antamassaan tuomiossa, ja jättämästä soveltamat-

ta sen kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säännöksiä.

21 Ennakkoratkaisumenettelyn yhteydessä ei kuitenkaan ole yhteisöjen tuomioistuimen vaan kansallisen tuomioistuimen asiana selvittää, mitkä ovat kyseiselle jäsenvaltiolle aiemmalla kansainvälisellä sopimuksella asetetut velvollisuudet, ja rajata ne sen määrittämiseksi, miltä osin kyseiset velvollisuudet estävät direktiivin 5 artiklan soveltamisen.

22 Edellä kerrottu huomioon ottaen esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että kansallinen tuomioistuin on velvollinen varmistamaan direktiivin 76/207/ETY 5 artiklan täydellisen noudattamisen niin, ettei se sovella tämän säännöksen kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säädöksiä, ellei sellaisen säännöksen soveltaminen ole tarpeen sen varmistamiseksi, että kyseinen jäsenvaltio täyttää sille kuuluvat velvollisuudet, jotka johtuvat kolmansien valtioiden kanssa ennen ETY:n perustamissopimuksen voimaantuloa tehdyistä sopimuksista.

Oikeudenkäyntikulut

Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Ranskan ja Saksan hallituksille sekä Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Tribunal de police de Metzin 22.5.1991 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Kansallinen tuomioistuin on velvollinen varmistamaan miesten ja naisten tasaarvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön,

ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY 5 artiklan täydellisen noudattamisen niin, ettei se sovella tämän säännöksen kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säädöksiä, ellei sellaisen säännöksen soveltaminen ole tarpeen sen varmistamiseksi, että kyseinen jäsenvaltio täyttää sille kuuluvat velvollisuudet, jotka johtuvat kolmansien valtioiden kanssa ennen ETY:n perustamissopimuksen voimaantuloa tehdyistä sopimuksista.

Due Rodríguez Iglesias Zuleeg Mancini

Joliet Schockweiler Moitinho de Almeida

Grévisse Díez de Velasco Kapteyn Edward

Julistettiin Luxemburgissa 2 päivänä elokuuta 1993.

J.-G. Giraud
kirjaaja

O. Due
presidentti